

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput III. Tres alii non absimili modo carceribus liberati.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
TEOBAUDO.

munimento. Quid ageret infelix in tanto positus discrimine, ancipiti sub corde versabat. Nam retrocedere, pristinisque subdi suppliciiis perhorrescebat, nec minus itidem permittere se letifero volatui, natura repugnante, formidabile erat. Estuat ergo miser celsa remorando fenestra. Quid multa? Iterum Prudentius inclamatur, iterumque centum votis flebiliter invitatur. Protinus adest beatus Martyr, monetque hominem, quatenus impiger ab alta demissus labatur fenestra: nec mora: præcipiti saltu delapsus ad ima decedit in acervum saxorum, quæ ibi olim diruta maceria demiserat; sed (o mirabile dictu!) tanta lapidum exceptus est molliciei clementia, ut putari posset, ibi fuisse reginæ Galliæ pulvinaria et culcitas, vel Sardanapali pensiles plumas. Consurgens itaque, vix tandem aliquando compeditus pervenit ad portam ejusdem castrî, quæ de more nocturnis horis fimissimis vectium obicibus et repagulis obfirmata erat, qua divina manu reserata, liber egreditur.

Besiam evadit, liberatori suo grates acturus.

B

64 Illico compedibus saxorum verberè fractis,
Et quasi pro spolio victor collo sibi jactis,
Currere non cessat, pedibus per devia tractis.

Ut leo Getulus, vinclis virtute subactis,
Liber oberat ovans, metuit tamen ora sequentis;

Sic pavet iste nimis pavidæ cunctamine mentis.

Interea rutilum Veneris processerat astrum,
Cum studet ille citus post terga relinquere castrum.

Aufugiens igitur vitans quasi littora Thracum,

k

Contiguam villam pavidus subit Albinicum k,
Ingressusque domum pretiosi Symphoriani,
Vix credit Sancto, formidine plenus inani.

Nam timet insidias, ne denuo jam capiatur:
Nec monachis l credit, qui suadent, ne ve-reatur.

l

Verum non patiens morulæ sub nocte secuta
Egreditur: fert per tenebras vestigia tuta.
Sæpe premit statum, ne quisquam forte sequatur,

Martyris eximii donec valvis potiatur.

Ingreditur templum, persolvit debita vota,
Ac populo miranda refert de re bene nota.

C

A cunctis resonant præconia celsa Tonantis.
Lætitiæ jubilis, nequeo depromere quantis,
Era sonant, laudesque crepant tibi, Martyr amande.

Et vere grates semper tibi sunt celebrandæ,
Qui tot captivum virtutibus eripuisti.

Nullus in hoc dubitet, quoniam bene promeruisti.

ANNOTATA.

a Aliquid de Grimeio, forte sacræ hujus ædis conditore, ex conjectura qualicumque dictum num. 54 Comment. prævii, quem consule, si videbitur.

b Monsaujon vel Monsaugeon hodieque Gallis dicitur, estque comitatus Lingonas inter et Besiam: distat Lingonis leucis circiter 6.

c Cataclismus Latine diluvium dicitur. Si de diluvio, tempore Noe facto, Teobaudus agit, ridicula narrat.

d Etymologiæ hujus ego me vadem non præsto.

e Vide annotata ad num. 24 lit. p.

f Phrasis poetica, idem valens, quod a morte ad vitam revocare.

g Id est, vincula.

h Id est, catenarum.

i Lege: hæc, quæ restant, te præduce (seu duce) exsuperem.

k Vicus est prope Montem Saloniis: in Codice beneficiorum diœcesis Lingonensis pag. 75 vocatur Aubigneyum et Succursus parœciæ Prothoyi (Protoy) in vicinia montis Saloniis pariter sita.

l Albinici nimirum prioratus est Ordinis S. Benedicti ab abbatiâ Besiensi dependens, de quo idem Codex pag. 77.

CAPUT III.

Tres alii non absimili modo
carceribus liberati.

Nec minori pene admiratione dignum aliud non dissimile opus retexam, quod non impari gestum est munificentia Martyris, et justum fore percenseo, ut res non dissimilis simili per omnia mancipetur gloriæ: attestante Boëtio in Topicis, idem judicium in rebus similibus esse. Quidam vir dudum captus fuerat a Garnerio, dominatum obtinente castrî, quod vulgariter Sunbernum a appellatur, a quo etiam manibus post terga revinctis, arcetissimoque vestigia immersus ligno, præfati castelli vastæ turri custodiendus intruditur. At is nomen virtutemque Prudentii jam celebri compererat rumore. Quod videlicet inter alia mirabilium, quæ operabatur prodigia, captivorum solitus esset enodare ligamina. Tunc quadam nocte, superna respectu miseratione, ipsaque, qua premebatur, cogente angustia, beati Martyris recordatur, statimque ab imo cordis longa ducens suspiria, in hæc verba tandem resolvens ora, Deus æterne, * cujus nihil subterfugit notitiam, quique pro nostrorum qualitate actuum cuique præmia decernis aut supplicia, succurre michi misero solita pietatis tuæ clementia per interventum gloriosissimi testis tui Prudentii. Fateor equidem me, illustrissime, acerbiora his, quæ patior, emeruisse; verum non ad mea, quæ nulla sunt nisi pœnalia, sed ad illius gloriosa, obsecro, attendas merita, per quem tua indignissimus gratuita imploro beneficia. Quid enim ejus sacris præconiis negare possis, qui pro te immanibus se exponens cruciaminibus, jam diademate redimitus superno, tecum regnat in sublimibus?

E Turri cippo- que inclusus,

a

* supple inquit,

b

66 Clementissime Martyr, auxilium laturus quam citius adveni, ut ab his per te exutus calamitatibus, devotis Deo et tibi resultem laudibus. His alisque crebro suppliciter effusis, gravibusque crescentibus pœnis, auxilium Sancti capto benignum.

Emicat acutum vere memorabile signum, Franguntur cunei, dissinditur undique lignum,

Quo fuerant gressus nexu mordente ligati.

Vincula cuncta cadunt, Testis per jussa beati.

Nec mirum, summæ grave quippe nihil pietati.

Expeditus itaque penitus ab illis, quibus vincetus erat, loris, libero incessu per turriculam nocturno

solutis ad invocationem S. Prudentii sponte vinculis,

* reserare

A nocturno silentio deambulat, investigans scilicet, quorsum evadat, reserans * quippe ostium minime audebat, ne quo strepitu custodes cerebrum somno excuterent. Rursus quoque a præcelsæ arcis delabi propugnaculis, dementis esse hominis arbitrabatur, supremæ sortis fata appetentis: sic utrobique diversa in animo viri illius conflictant pericula, et, quod potius eligatur, diutissime ambigitur. Animadvertat, quæso, sagaciter prudens lector, quot meditatibus illa hora sub tanta ancipitis criminis trutina miserabilis circumrotarit. Quid plura? Ad ultimum autem, juxta Davidicam optionem melius existimans incidere in manus Domini, quam in manus hominum e, decernit a summo prosilire turris; suberat vero illi loco tectum proximum telluri, nescio, cujus officinæ; ut reor autem, humilis culinæ, horresco certe nimium referendo, gelidusque currit per intima pavor, quo ausu mens humana tantum invadere periculi præsumperit.

sese et illa
illesus præcipitat:

d

B 67 Et ut viburnum cupresso, hoc est, modicum comparem magno, nescio, an plus fuerit, Petrum a linte in æquora prosiluisse d, quam istam ad terram a summa arcis crepidine. Sed moror: invocato ergo Omnipotentis auxilio, vexilloque Dominici trophæi armatus, cum lacrymis beatum sic compellat Martyrem: Ecce, benignissime Prudenti, corpus animamque meam tibi committo, ut aut victurum me suscipias ruentem, aut moriturum commendes ante divinam Majestatem. Dixerat, elapsus vacuas se credit in auras, res incredibilis, præcelsæ turris ab alto: decidit autem super præscriptum tectum cum tanto casu pondere, ut non modicam scindularum e quantitatem secum ad nudam terræ superficiem cadendo contraxerit. Ad cujus decidentis immensum fragorem ii, qui sub eodem domate f et in propinquis ædibus dormiebant, experrecti, membra concite stratis excutiant, continuoque agnoscentes, effugisse captum, cum numerosa tæda variisque luminaribus fugacis insequuntur vestigia, missis clamoribus post ejus terga molossis.

e

f

Ille fuga celeri non novit ad ista vereri, Martyre confusus, cujus domus est paradus. Frustra nituntur, ejus qui dorsa sequuntur; Nam non prendetur, Domini quem dextra tuetur,

C Ut cognoscatur, quia, cui vult, auxiliatur. 68 Tertium superioribus geminis consimile copulare relatis statui miraculum, uti illud nuper a gravioribus accepi personis, de quorum dubitare dictis nefarium plane judicares. Præsertim cum ipsi ante illud factum, ne nomen quidem Martyris nostri unquam audierint. Tanta vero signi hujus fuisse dignoscitur celebritas, ut apud castrum, quod, super Albam fluvium satis firmiter constructum, Firmitatem g appellant, Prudentianum vocabulum ingenti redoleret gratia. Siquidem in ipso castello patratum fuit opus, de quo series orationis ordiri paratur: nam cum quidam miles ejusdem oppidi, quibus nescio causis, de Austrasiis h crebro prædas abduceret, rusticum quemdam inter alia cepit, et ad domum propriam in captivitatem ex cruciatum miserum perduxit. Continuoque truculentus captivator, immani repletus furia, hominem acerrimis innodatum catenis, gravissimo crurum tenuis mancipat ligno, quod tormenti genus Gallica lingua cippum i nuncupat. Quo adeo infelix ille truci utriusque tibie aretatur con-

g

h

i

strictione, ut per summorum unguis articulo- rum cruor largi emanaret profluvio, proh dolor! Nec mora, rupta cutis constricta reliquerat ossa

ACTORE
TEOBAUDO.

Carne sub exesa, cippique cavante rigorem. Concrepat ille miser gemitu nimium querulo,

Tristibus et lacrymis suspiria jungit amara, Planctibus elatis semper quoque continuatis.

69 Interea convivantibus quibusdam sexta diei hora k, ut moris est, in eadem domo, qua captivus ipse custodiebatur, non intermissis ejulans clamoribus, oborta est mentio a quodam peregrino de Prudentio beatissimo, captore captoque audientibus. Qui, cum in laudibus ejusdem Sancti aliquanta disseruisset, adjunxit etiam famosam, qua captivos eripere solet, virtutem. Cumque diutissime super ea orationem protelaret, frequenterque digesta ob novæ relationis amorem compulsus repeteret, mirabantur plurimum auditores intenti vehementer, et peregrina rei narrationem per singula dicta stupebant.

invocato Sancto,

k

Audierat captus, quod dixerat advena, totum, Credideratque simul. Mox tendit ad æthera E

Atque trahens longos gemebundo pectore questus,

Auxilium Sancti rogat tali prece mœstus: O bone Prudenti, qui diceris ista patrare,

Quæ modo vir retulit, cernere qui meruit, Credulus audivi. Prosit (precor) hæc didicisse:

Est mihi quippe fides plurima, posse tibi. Ergo nimis misero mihi, jam misere morituro.

Sub cruce tam dira confer opem citius. Non equidem merui. Nec me meruisse negabo:

Non taceo, culpam pando sed ipse meam. Sed satis est penæ pensum pro crimine multo;

Parce, precor, bone Vir: eripe me lacqueis;

Ut meritas solvam Christo pro munere gratas,

Et tua liber ovans limina mox adeam.

70 Finita itaque lacrymosa supplicatione, continuo adest gloriosi Martyris dapsilis virtus, ferisque absolvit hominem catenis. Diversam in partem contractus dissilit cippus l; ipso captivatore et cunctis, qui aderant, ingenti admiratione stupentibus, tandemque non clam, neque precario, neque redemptione; sed vi plane divina egreditur ille captivus, omnibus adstantibus tanto metu perterritis, ut nec mutire in eum auderent; exiit autem multis intuentibus per medium castellum, sed nullo penitus eum retinere pervalente; moxque votum, habitum quoque peregrinantis induens, sanctum expetivit Martyrem, gratias ei, utpote suo liberatori, redditurus in ejus templo: advenit, enarrat, fuerit quæ passus acerba, quantaque protulerit supplex, Martyr, tibi verba, denique demonstrat vestigia cruris amara, atque pio Testi pangit præconia clara.

palam vinculis solvitur, abique, nemine obviti audente.

l

74 Propter inæqualitatem, quæ in rerum labilium diversatur cupiditatibus, a mortalibus multa perpetrantur facinora. Ideo quippe indigentes divitibus insidiantur, quia, unde illi superflua extolluntur opulentia, inde isti graviter tabescunt inopia. Denique hac de causa prædones

Tertius carcere ab ipso S. Prudentio,

AUCTORE
TEOBAUDO.

m

n

ipsi apparen-
te, educitur.

B

o

p

C

donec ceperant quendam divitem de villa, quam a martyre, qui in ea veneratur, sanctum Julianum *m* nuncupat antiquitas. Qui captus mox in castrum, quod, super Lignonem fluvium situm, Rufiacus vocatur *n*, in captivitatem abductus est, ibique, lacertis post terga revinctis et collo ad crura ligata crudelissimo fune complicato, arctissimæ mancipatur custodiae, truculentis ad servandum appositis custodibus. Interea vero miser ille ipsa, qua premebatur, compellente necessitate, Prudentium suspiriis et lacrymis magis, quam verborum crepitu exorat, ut sibi sub tanti doloris cruce solita pietate subveniat. Dum itaque diutissime hujusmodi perstaret in precibus, conticinium noctis advenerat, continuoque caelestis formæ persona coram eo constitit, se asserens esse Prudentium, qui implorabatur, paratumque, ut illi quanto magis opem ferret, si se vellet sequi.

72 Quo respondente, se quidem velle, sed mox non posse, vinculis et sex custodibus obstantibus, ille, qui apparuerat, ait, illic, inquam, trepidas timore, ubi non est timor, dum procul dubio nullis obicibus divina morentur imperia. Nec plura: vincula rupta cadunt, surgensque captus, nec jam captus, supernam subsequitur figuram, custodibus mira virtute compressis: ut autem claustris egressi sub divo constiterunt, ductor mirabilis, in partem indice prætenso, ait: Ecce in illa domo habetur cornipes, cujus tergo insidebas, quando captus fuisti. Pergens itaque illic, tolle, quod tuum est, et vade. Qui concite vadens, reperto domus ostio patente, invenit illico equum suum divinitus præparatum, sella scilicet et fræno impositis, quem mox conscendens, præcedente spiritali prævio *o*, pervenit ad portam castris, quæ protinus (ut legitur de Petro *p*) ultra aperta est eis. Egressis vero illis, longiusque pariter procedentibus, ait Liberatorem magnificus ad liberatum: Securus amodo, nec ulli omnino membra tradas ostio, quoad pertingens Besuam Deo et Apostolorum proceribus, nec non et Prudentio pro ereptione tua grates exsolvas debitas. His dictis nusquam comparuit.

Rumpit et ille moras: Besuenas tendit ad oras,

Vota Deo solvit: fuerant quæ gesta, revolvit;

Qualiter exutus laqueis, ut fune solutus, Exierit tutus, Sanctum per cuncta secutus. Sed jam fragilis cymba, diu pelago jactata, portui aliquantisper quietura interim appellitur: ut, paulisper resumtis viribus, quæ restant sali, robustius, Jesu opitulante, præterlegat.

Explicit liber tertius.

ANNOTATA.

a Gallice Sombornon, in decanatu *S. Sequani*, prope vicum Memont (Magnum montem) de quo supra in Annotatis ad num. 26 lit. x.

b Id est, Martyris.

c Reg. 2, cap. 24, §. 14.

d Vide cap. 14 Matth. a § 22.

e Scindulæ sunt asseres, quibus domus tegebantur.

f Doma sumitur pro domo vel hic pro tecto.

g Firmitas super Albam Campaniæ Gallicæ oppidum est

h Sic dicti, qui Orientalem Galliarum partem incolerant.

i Eodem sensu vocem illam usurpavit Gellius in Noctibus Atticis xvi, 7. Erat instrumentum, inquit Pitiscus in Lexico Antiquitatum, ad instar annuli factum, quo pedes damnatorum vinciebantur, aut servorum.

k Id est, sub meridiem.

l Vide lit. i in Annotatis ad cap. 3 lib. iii.

m Vicus est prope Divionem.

n Inter vicum *S. Juliani* et *Divionem* vicum reperio, Rufey Gallis dictum, non procul a fluvio *Susione* (*Suzon*): sed aliquantum longius *Ignon* fluvium invenio, qui *Tricastrum* prætervectus in *Tliam* influit; sed vicum *Ruffiacum* juxta illum non reperi: reperi autem et *Ruffiacum* seu *Rufey* vicum, quem hic designari puto, in comitatu *Burgundiæ* ad fluvium *Lignonem*, *Gallicæ Lougnon* vel *Ougnon*.

o Id est, *S. Prudentio*, sub aerea forma ipsi præeunte.

p Vide Act. Apost. cap. 12.

LIBER IV.

CAPUT I.

S. Prudentius sanat brachium aridum et paralyticam: puellam ultione divina liberat.

Si apicibus annotare perstuderem, quot vinculis aut ergastulis mancipatos noster eriperit Martyr, cæterorum suppressa mentione signorum, profecto immensum volumen exararem: tot etenim hujusmodi ejus beneficia visuntur, per indicia scilicet, coram sacratissimi corporis ipsius theca dependentia; ut, si *Tulliana* adesset facunda loquacitas, procul dubio ad exprimendum se minus idoneam fateri, non erubesceret. Quapropter aliorum styllum convertere consultius videtur, in primis vero congruum censeo, a placito Dei, quod apud *Bisunticam* urbem a celeberrimum extitisse dignoscitur, sumere narrationis exordium. Igitur anno millesimo centesimo vigesimo quarto a Puerperio *Virginis* illibatæ, quo juxta *Mantuanum* rhetorem ferrea primum desiit, ac toto surrexit gens aurea mundo, venerabilis *Anstricus* b, archiepiscopus *Chrysopolitanus* c, immensum decrevit conflare concilium d, quod *Placitum Dei* vocitant, in diebus festis (ni fallor) *Pentecostes*: quibus feriatum populi, aliquantulumque solito raptorum timore nudati, Sanctorum devotius student adire limina. Locus autem tali negotio aptissimus denuntiatur penes eandem civitatem, plus minusve ab ipsa distans mille quingentis passibus. Est etenim ibi planities distenti soli, grato vestiensi se gramine, quam *Thisiam* vocant incolæ, *Duvio* flumine e præterfluente a latere.

Tempore concilii *Vesontionensis* anni 1124.